

Hayvancılık İşletmelerinin Gelişiminde Genç Çiftçi Proje Desteklerinin Etkisi
Effects of Young Farmer Project Support on the Development of Livestock Breeding
Enterprises

Sinem TARHAN^{1a*} Merve BOLAT^{1b} Belma ÖZERCAN^{1c} Tuğçe HAMARAT BALATLI^{1d}
Selda ARSLAN^{1e} Rahmi TAŞCI^{1f} Sevinç KARABAK^{1g} Uğur AKDEMİR² Duygu BİROL³

¹ Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

² Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tekirdağ, Türkiye

³ İncir Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Aydın, Türkiye

^{1a} <https://orcid.org/0000-0002-3009-0815>

^{1b} <https://orcid.org/0000-0002-2393-141X>

^{1c} <https://orcid.org/0000-0003-3492-8192>

^{1d} <https://orcid.org/0000-0002-1830-5406>

^{1e} <https://orcid.org/0000-0002-2387-9447>

^{1f} <https://orcid.org/0000-0002-2520-2181>

^{1g} <https://orcid.org/0000-0001-8662-6175>

² <https://orcid.org/0000-0003-3233-5027>

³ <https://orcid.org/0000-0002-0939-3627>

*Corresponding author (Sorumlu yazar): sinem.tarhan@tarimorman.gov.tr

Makale Bilgi:

Yazar(lar):

Sinem TARHAN
Merve BOLAT
Belma ÖZERCAN
Tuğçe HAMARAT BALATLI
Selda ARSLAN
Rahmi TAŞCI
Sevinç KARABAK
Uğur AKDEMİR
Duygu BİROL

Geliş Tarihi: 14/07/2021

Revize metin

Kabul tarihi: 06/10/2021

Yayımlanma tarihi: 31/10/2021

Sorumlu yazar:

sinem.tarhan@tarimorman.gov.tr

Anahtar Kelimeler:

Genç çiftçi, kırsal kalkınma, hayvancılık işletmeleri, hibe destek programı, memnuniyet düzeyi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, İç Anadolu Bölgesinde Ankara, Eskişehir, Kayseri ve Sivas illerinde 2016 yılında Genç Çiftçi Projesi'nde hayvan yetiştiriciliği faaliyet alanına (büyükbaş, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı) başvurmuş ve bu destekten yararlanmış işletmelerde desteğin etkilerini araştırmaktır. İncelenen tüm işletmelerde desteklemeden faydalandıktan sonra destek kapsamındaki konu hakkında üretim bilgi ve tecrübenin arttığı belirlenirken, özellikle küçükbaş ve arı yetiştiriciliği yapan işletmelerde bu alanda ileriye dönük ümit ve beklentilerinin olumlu yönde geliştiği görülmüştür. Büyükbaş ve kanatlı üretimi yapan işletmeler ise üreticiler tarafından beklenen etkinin görülmediği, iş yüklerinin arttığı belirlenmiştir. Destek alan dört hayvancılık işletmesi grupları arasında en fazla memnuniyet; küçükbaş hayvancılık yetiştiriciliği yapan işletmelerde görülmüştür. Destek için başvurduğu faaliyet alanında ilk kez üretime başlayacak olanlar ile halihazırda üretimde bulunan işletmelerin desteklemeler bakımından ayrı ayrı değerlendirilip hibe edilecek hayvan sayılarının bu gruplandırma ya göre dağıtılması, destekle birlikte ilk kez üretime başlayanlara daha kapsamlı teknik eğitimin verilmesi ve proje kapsamında dağıtılacak hayvan ırklarının yöreye uygun olarak seçilmesi projenin başarısının artmasında etkili olacaktır.

Article Info:*Author(s) :*

Sinem TARHAN
 Merve BOLAT
 Belma ÖZERCAN
 Tuğçe HAMARAT BALATLI
 Selda ARSLAN
 Rahmi TAŞCI
 Sevinç KARABAK
 Uğur AKDEMİR
 Duygu BİROL

Received: 14/07/2021*Accepted in**revised form:* 06/10/2021*Published:* 31/10/2021*Corresponding author:*

sinem.tarhan@tarimorman.gov.tr

Keywords:

Young farmer, rural development, livestock enterprises, grant support programme, satisfaction levels

ABSTRACT

Effects of Young Farmer Project Support on the Development of Livestock Breeding

The aim of this study is to investigate the effects of the support in the enterprises that applied to the livestock raising activity field (bovine, ovine, beekeeping and poultry) in the Young Farmer Project in the provinces of Ankara, Eskişehir, Kayseri and Sivas in the Central Anatolia Region in 2016 and benefited from this support. After benefiting from the support in all the enterprises examined, it was determined that the production knowledge and experience about the subject within the scope of the support increased. It has been observed that the future hopes and expectations in this field have developed positively, especially in ovine and beekeeping enterprises. It was determined that the effect expected by the producers was not seen and the work-load increased in the bovine and poultry production enterprises. The highest satisfaction among the four livestock business groups receiving support; observed in ovine breeding enterprises. It can be suggested that the number of animals to be given away should be distributed according to this grouping, by evaluating the first-time production in the field of activity for which they applied for support and the enterprises already in production in terms of supports. In addition, providing more comprehensive technical training to those who started production for the first time with the support and choosing the animal breeds to be distributed within the scope of the project according to the region will be effective in increasing the success of the project.

1. Giriş

Kırsal göç, kırsal alanlarda yaşayan insanların yeni yaşam alanlarına taşınması olup daha çok kırdan kente, sanayi bölgelerine doğru gerçekleşmektedir (Sav ve Sayın, 2018). Türkiye’de kırdan kente göç, 1950’li yıllarda sanayi devrimi ile başlamış ve hala da artarak devam etmektedir. Bu yaşanan göç; tarımsal üretimde çalışacak genç işgücünün azalması, terk edilen arazilerin atıl bir şekilde kalması, tarımda üretim ve verimin düşmesi, kırsal yoksulluğun artması gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Yalçın ve Kara, 2016). Bu kapsamda kentlere göçün azaltılması için özellikle de genç çiftçilerin kırsal alanda tutulabilmesi önemli hale gelmiştir (Çağlayan ve ark., 2020).

Genç çiftçi kavramı her ülkede farklı tanımlanmaktadır. Örneğin; Avrupa Birliği’nde (AB) genç çiftçi; 40 yaşından küçük veya 5 yıldan fazla üretim faaliyetinde bulunmayan kişi olarak tanımlanmakta iken Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ise genellikle genç çiftçi yerine "çiftçiliğe başlama" kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram; yaş sınırı gözetmeksizin 10 yıldan daha kısa bir süre önce çiftçiliğe başlayanları kapsamaktadır (Adamowicz and Szepeluk, 2016). Türkiye’de de genç çiftçi; kırsal alanda ikamet eden 18-40 yaş aralığında olan ve tarımsal faaliyet gösteren veya göstermek isteyen gerçek kişiler olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2016).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Beşen ve ark. (2021) TR61 Bölgesi’nde, Altıntaş ve ark. (2020) TR83 Bölgesi’nde, Doğan ve ark. (2018) TR71 Bölgesi’nde faaliyet gösteren üreticilerin genç çiftçi projesi desteklerinden yararlanmalarını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Alkan ve Özkan (2020) Antalya ilinde genç çiftçi projesi uygulamasının sürdürülebilirlik durumunu incelemişler, Çağlayan ve ark. (2020) İzmir ilinde genç çiftçi programının farklı faaliyet alanındaki hayvan yetiştiricileri açısından değerlendirmişlerdir. Berk ve Armağan (2019) Niğde ilindeki genç çiftçilerin sorunlarını, kente göç etme eğilimlerini incelemişler, Unakıtan ve Başaran (2018) Tekirdağ ilinde genç çiftçi projesinden yararlanan üreticilerin proje hakkındaki görüşlerini inceleyerek projenin etkilerinin kalıcı olabilmesi için önerilerde bulunmuşlardır.

Literatürde; Genç Çiftçi Projesi Desteklerine yönelik farklı illerde yapılan çalışmalar bulunmakla birlikte; araştırma kapsamında yer alan illerde (Ankara, Eskişehir, Kayseri ve Sivas) genç çiftçi projesinin hayvansal üretim desteklerinden yararlananlar üzerindeki etkisine yönelik çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile araştırma kapsamında yer alan illerde destekten yararlanan üreticilerin bu projeden memnuniyet durumlarının ve destek aldıkları faaliyet alanında yaşadıkları sorunların belirlenmesi ile desteklemelerin hangi faaliyet alanlarında daha etkili olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metot

Çalışmanın ana materyalini; İç Anadolu Bölgesinde Ankara, Eskişehir, Kayseri ve Sivas illerinde 2016 yılında Genç Çiftçi Projesi'nde hayvan yetiştiriciliği faaliyet alanına (büyükbaş, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı) başvurmuş ve destekten yararlanmış 87 üreticiden yüz yüze anket yoluyla toplanan veriler oluşturmaktadır. Anket çalışması 2019 yılında yapılmış olup çalışmada desteklerden yararlanan üreticilerin 2018 yılına ait verileri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında yer alan illerde hayvan yetiştiriciliği proje konusunda destekten yararlanan 670 genç çiftçi üzerinden örnekleme yapılmıştır. Örnek büyüklüğünün tespitinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{N * \sigma^2}{(N-1) * D^2 + \sigma^2}$$

n : Örnek hacmi

N : Popülasyondaki birim sayısı

s : Standart sapma

$$D : \left(\frac{d}{t}\right)^2$$

d : Kabul edilebilir hata oranı

t : Çalışılan güven aralığına ait tablo değeri

Anket sonuçlarından elde edilen veriler tanımlayıcı istatistikler, çapraz tablolar, frekans ve yüzde dağılımlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca genç çiftçilerin destek projesinden memnuniyet düzeylerinin belirlenmesinde 10'lu puanlama skalasından ve hibe yoluyla verilen desteklemelerin etkisinin ortaya konulmasında 5'li Likert tipi ölçeklendirme yönteminden yararlanılmıştır.

3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

Çalışma alanında genç çiftçi desteğinden yararlananların %60,9'unu kadınlar, %39,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamındaki üreticilerin yaş ortalaması 33 olup %29,89'unun 36-40 yaş aralığında ve %42,53'ünün de ortaokul mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Çağlayan ve ark. (2020), İzmir ilinde yaptıkları çalışmada genç çiftçilerin ortalama 32 yaşında ve destek alanların %85'inin kadın olduğunu belirtirken, Beşen ve ark. (2021), TR61 bölgesinde yürüttükleri çalışmada destekten yararlanan genç çiftçilerin ortalama yaşının 28 olduğunu, %50'sinin de ortaokul eğitim düzeyine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Başaranoğlu ve Yılmaz (2020), Isparta ilindeki genç çiftçilerin yaş ortalamalarının 28 ve ortalama eğitim gördükleri sürenin 11 yıl olduğunu bildirmişlerdir. Desteklerden faydalanan genç çiftçilerin büyük oranda kadınlardan oluşması; bu destekleme kapsamında başvuru değerlendirme kriterlerinde kadın üreticilere artı puan verilerek pozitif ayrımcılık yapılmasıyla açıklanabilir.

Tablo 1. 2016 yılında genç çiftçi projesi desteğinden yararlanan ve hayvancılık faaliyetinde bulunan üreticilerin illere göre dağılımı

İller	Genç Çiftçi Projesi Desteğinden Yararlananlar				Toplam
	Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği	Kanatlı yetiştiriciliği	
Ankara	11	3	2	0	16
Eskişehir	10	3	2	0	15
Kayseri	11	3	2	0	16
Sivas	19	6	9	6	40
Toplam	51	15	15	6	87

Tablo 2. İncelenen işletmelerdeki üreticilerin yaş ve eğitim durumu (%)

İşletme Grupları	Yaş						Eğitim				
	20-25	26-30	31-35	36-40	*41-+	Toplam	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite (önlisans-lisans)	Toplam
Büyükbaş	15,69	25,49	33,33	19,61	5,88	100,00	37,25	47,06	13,73	1,96	100,00
Küçükbaş	20,00	20,00	13,33	33,34	13,33	100,00	60,00	33,33	6,67	-	100,00
Arıcılık	13,33	6,67	13,33	60,00	6,67	100,00	46,67	20,00	26,67	6,66	100,00
Kanatlı	16,67	33,33	-	33,33	16,67	100,00	-	83,33	16,67	-	100,00
Ortalama	16,09	21,84	24,14	29,89	8,04	100,00	40,23	42,53	14,94	2,30	100,00

* Çalışma 2016 yılında genç çiftçi desteğinden yararlanmış üreticilerle yapılmış olup anket verileri 2018

Üreticilerin genç çiftçi proje desteği ile üretime başlama durumu Tablo 3'te gösterilmiştir. Buna göre genç çiftçilerin %68,97'si destekten önce de aynı faaliyet alanında üretim yaptığını, %31,03'ü ise destekle birlikte üretime başladığını belirtmiştir. Doğan ve ark. (2018), genç çiftçilerin %74,6'sının, Beşen ve ark. (2021) %98,6'sının önceden de çiftçilik yaptığını belirtmişlerdir. Altıntaş ve ark. (2020), destekten yararlanan üreticilerin %65,83'ünün bu hibe programı sayesinde üretime başladığını bildirmişlerdir. Söz konusu destek projesi ile halihazırda üretime devam eden genç çiftçilere üretim materyali sağlanarak işletmesini büyütme fırsatı verildiği gibi ilk defa hayvansal üretime başlayanlar için de teşvik edici etkisinin olduğu görülmüştür.

Genç çiftçilerin projeden haberdar olma şekilleri Tablo 4'te gösterilmiştir. Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan genç çiftçilerin %39,22'si, küçükbaş hayvancılıkla uğraşanların %46,67'si ve arıcılık faaliyetinde bulunanların %53,33'ü bu programı İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden duyduğunu belirtirken, kanatlı yetiştiriciliğinde bulunan genç çiftçilerin %66,66'sı ise çevredeki kişilerin bilgilendirilmesiyle hibe destek programından haberdar olduğunu belirtmiştir.

Çalışma alanındaki üreticilerin programdan internet/TV gibi teknolojik haberleşme kaynakları sayesinde haberdar olma durumu %16 seviyesinde iken, Alkan ve Özkan (2020), Antalya ilindeki genç çiftçilerin %53,5'inin internet/TV/gazete vb. yoluyla projeden haberdar olduğunu belirlemişlerdir.

Çağlayan ve ark. (2020), genç çiftçilerin %27,5'inin destek programını İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden ve yine %27,5'inin de yakın çevresinden duyduğunu bildirmişlerdir. Gedik (2019), Tekirdağ ilinde yaptığı çalışmada genç çiftçilerin %27,4'ünün hibe programını İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri'nden duyduğunu belirtmiştir. Söz konusu projenin uygulayıcı birimi olan Tarım ve Orman Bakanlığı İl/İlçe Teşkilatlarının projenin yayımında etkili olduğu görülmektedir.

Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan genç çiftçilerin %41,18'i, küçükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan üreticilerin %40'ı, arıcılık ve kanatlı yetiştiriciliği yapan genç çiftçilerin de %66,67'si kendi istekleriyle desteğe başvurduklarını belirtmiştir. Ortalamalar incelendiğinde; üreticilerin kendi isteği ile destek başvurusunda bulunması durumu ilk sırada yer alırken, eşinin önerisi ikinci sırada ve çevredeki diğer kişilerin önerisi de üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 5). Alkan ve Özkan (2020), genç çiftçilerin %57,48'sinin hibe desteği alma başvurusuna kendilerinin karar verdiğini bildirmişlerdir.

Genç çiftçilerin %55,17'si tarımsal faaliyeti sürdürmek için masraflarını kendi imkanlarıyla karşıladığını belirtirken, %32,18'i kendi ailesinin destek olduğunu, %9,2'si de kredi kullandığını belirtmiştir. Büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin %50,98'i, küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin %86,67'si ve arıcılık faaliyetinde bulunan genç çiftçilerin %46,66'sı kendi olanaklarıyla üretim masraflarını karşıladığını belirtirken, kanatlı yetiştiriciliğinde bulunan üreticilerin %66,67'si masraflarını karşılamada ailesinin destek olduğunu ifade etmiştir (Tablo 6). Özellikle küçükbaş hayvancılık işletmelerinde üretimin sürdürülebilirliği için gerekli finansmanın büyük oranda işletmenin öz kaynaklarından sağlandığı, kredi kullanımının ve borçlanmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Üreticilerin genç çiftçi proje desteği ile üretime başlama durumu (%)

Faaliyet Alanı	Destekten önce de üretim yapanlar		Destekle birlikte üretime başlayanlar		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Büyükbaş	38	74,51	13	25,49	51	100,00
Küçükbaş	9	60,00	6	40,00	15	100,00
Arı	10	66,67	5	33,33	15	100,00
Kanatlı	3	50,00	3	50,00	6	100,00
Toplam/Ortalama	60	68,97	27	31,03	87	100,00

Tablo 4. Üreticilerin genç çiftçi projesinden haberdar olma şekli (%)

Destekten haberdar olma şekli	Faaliyet Alanları								Ortalama	
	Büyükbaş hayvancılık		Küçükbaş hayvancılık		Arıcılık		Kanatlı			
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	20	39,22	7	46,67	8	53,33	1	16,67	36	41,38
Çevredeki kişilerin bilgilendirmesi	9	17,65	2	13,33	2	13,33	4	66,66	17	19,54
Aile bireylerden birinin bilgilendirmesi	9	17,65	2	13,33	3	20,00	–	–	14	16,09
İnternet	7	13,72	3	20,00	1	6,67	–	–	11	12,64
Muhtar	4	7,84	1	6,67	–	–	1	16,67	6	6,90
Televizyon	2	3,92	–	–	1	6,67	–	–	3	3,45
Toplam	51	100	15	100	15	100	6	100	87	100

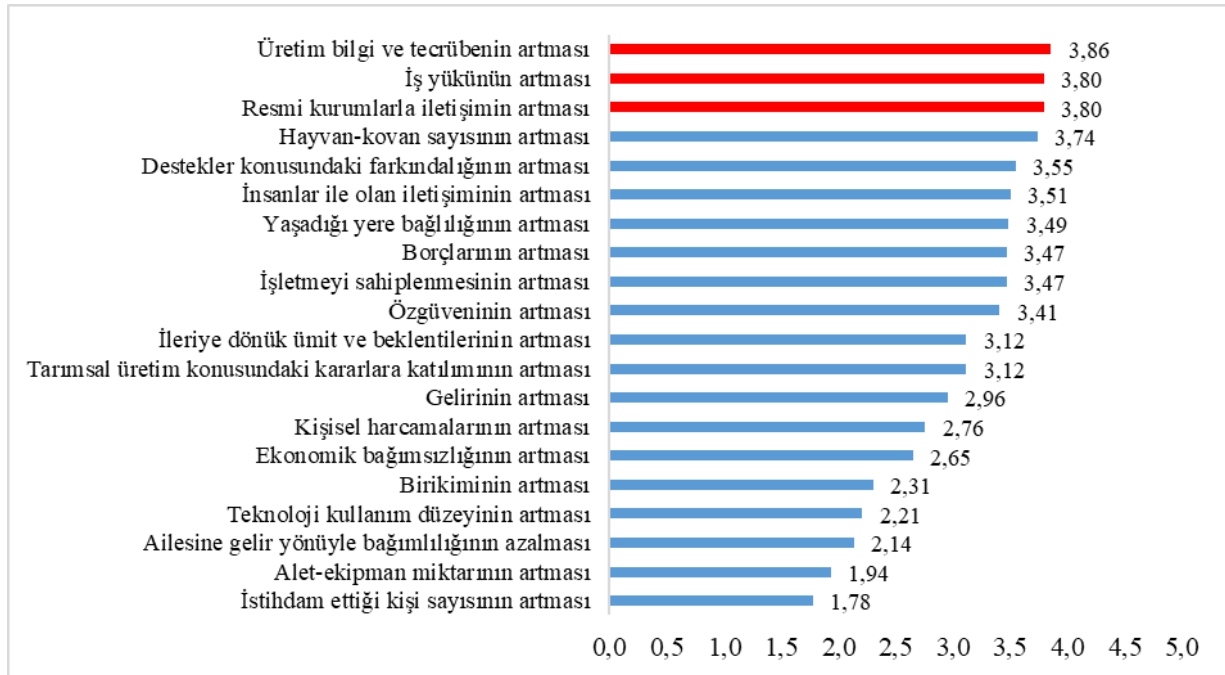
Tablo 5. Üreticilerin genç çiftçi projesine başvuru kararlarında etkili olan kişi/kurum (%)

Destek başvurusunda etkili olan kişi/kurum	Faaliyet Alanları								Ortalama	
	Büyükbaş hayvancılık		Küçükbaş hayvancılık		Arıcılık		Kanatlı			
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kendi isteği	21	41,18	6	40,00	10	66,67	4	66,67	41	47,13
Eşinin önerisi	16	31,37	3	20,00	1	6,67	–	–	20	22,99
Çevredeki diğer kişilerin önerisi	4	7,85	3	20,00	2	13,33	2	33,33	11	12,64
İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün yönlendirmesi	5	9,80	3	20,00	1	6,67	–	–	9	10,34
Hanedeki diğer kişilerin önerisi	5	9,80	–	–	1	6,66	–	–	6	6,90
Toplam	51	100	15	100	15	100	6	100	87	100

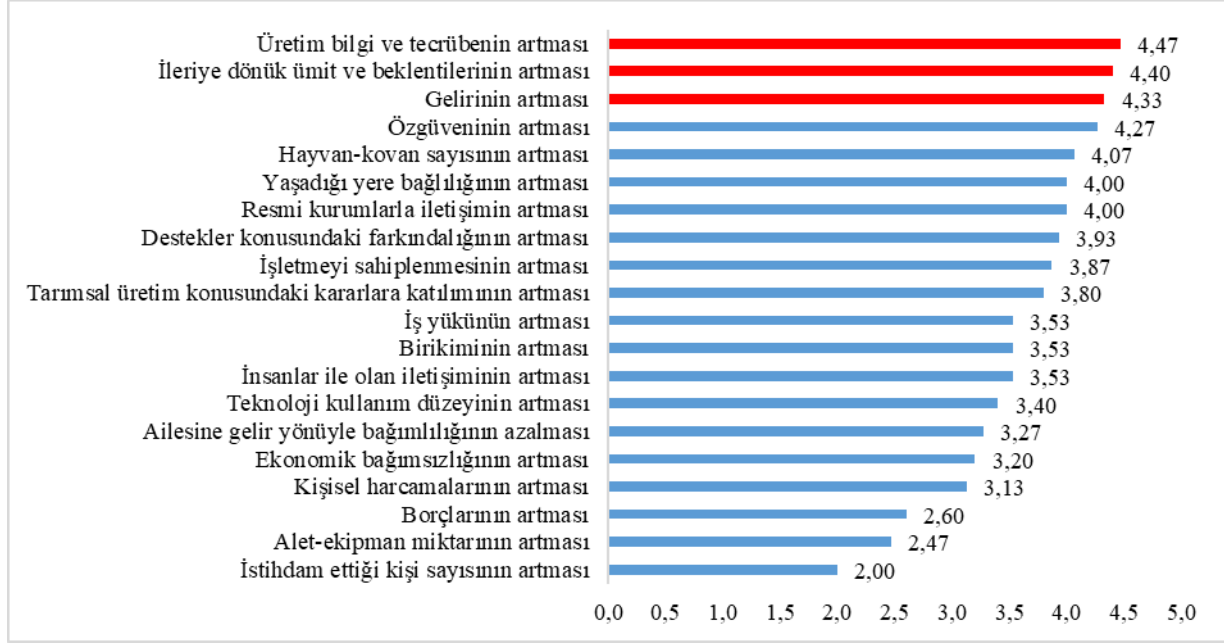
Tablo 6. Üreticilerin hibe desteği aldığı faaliyet alanında üretimi sürdürmek için masraflarını karşılama şekli (%)

Üretim masraflarını karşılama şekli	Faaliyet Alanları								Ortalama	
	Büyükbaş hayvancılık		Küçükbaş hayvancılık		Arıcılık		Kanatlı			
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kendi imkanlarıyla	26	50,98	13	86,67	7	46,66	2	33,33	48	55,17
Ailesinin desteğiyle	17	33,33	2	13,33	5	33,33	4	66,67	28	32,18
Kredi kullanımı	7	13,73	—	—	1	6,67	—	—	8	9,20
Hane dışındaki akrabaların desteğiyle	1	1,96	—	—	1	6,67	—	—	2	2,30
Vadeli alımlar yoluyla	—	—	—	—	1	6,67	—	—	1	1,15
Toplam	51	100	15	100	15	100	6	100	87	100

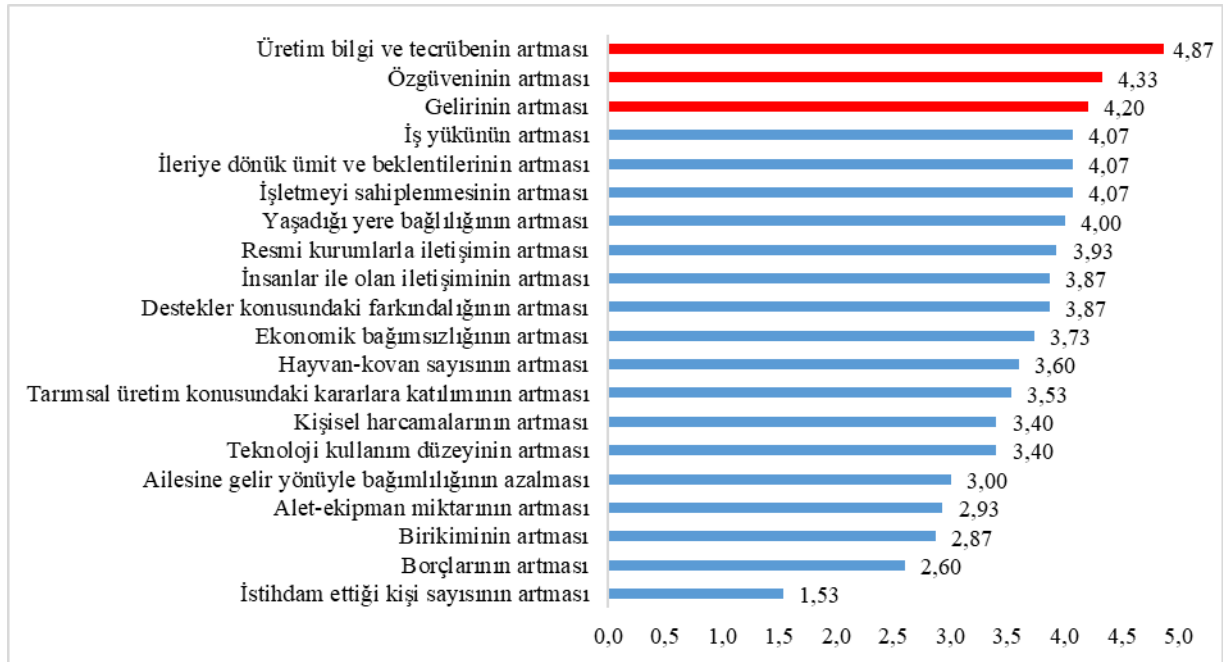
Şekil 1. Büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan üreticiler üzerinde genç çiftçi desteklemelerinin etkisi (

1-Hiç katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle katılıyorum)

Şekil 2. Küçükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan üreticiler üzerinde genç çiftçi desteklemelerinin etkisi

(1-Hiç katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle katılıyorum)

Şekil 3. Arıcılık faaliyetinde bulunan üreticiler üzerinde genç çiftçi desteklemelerinin etkisi

(1-Hiç katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle katılıyorum)

Büyükbaş hayvancılık işletmelerinde genç çiftçi desteklemelerinin etkisi Şekil 1’de gösterilmiştir. Genç çiftçi desteklemesiyle birlikte öncelikli olarak büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde bulunan üreticiler, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda bilgi ve tecrübelerinin arttığını, hayvan sayısındaki artışa bağlı olarak iş yüklerinin fazlaştığını ve resmi kurumlarla daha fazla iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Üreticilerin istihdam ettiği kişi sayısının, alet-ekipman miktarının, teknoloji kullanım düzeyi vb. seçeneklerinde ise genç çiftçi proje desteğinin etkisinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Üreticilerin destek aldığı konu kapsamında bilgi ve tecrübelerinin artması, ileriye yönelik ümit ve beklentilerinin artması ve gelirlerinde artış yaşanması desteğin küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerindeki etkisi bakımından öne çıkan unsurlardır. Üreticilerin istihdam ettiği kişi sayısının, alet-ekipman miktarının ve borçlarının artmasında ise genç çiftçi desteklemelerinin etkisinin olmadığı belirlenmiştir (Şekil 2).

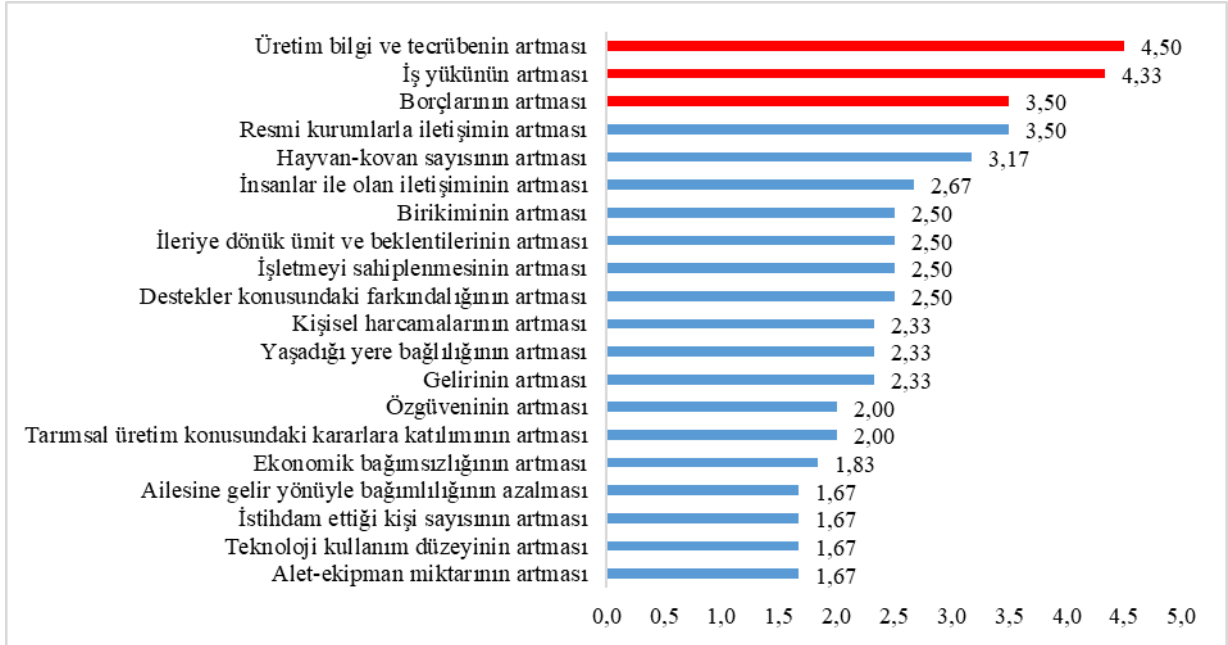
Arıcılık faaliyetinde bulunan genç çiftçiler üzerinde hibe destek programının etkisi incelendiğinde; arı yetiştiriciliği hakkında bilgi ve tecrübelerinin artması, genç çiftçilerin özgüveninin artması ve gelirlerinin artması durumu öncelikli unsurlar arasındadır. Ayrıca arı yetiştiricileri; destekle birlikte iş yüklerinin, geleceğe yönelik ümit ve beklentilerinin, işletmeyi sahiplenmelerinin ve yaşadıkları yere bağlılıklarının arttığını belirtmişlerdir (Şekil 3).

Genç çiftçi projesinin kanatlı yetiştiricileri üzerinde etkili olan öncelikli unsurlar arasında; genç çiftçilerin kanatlı yetiştiriciliğiyle ilgili bilgi ve birikimlerinin artması, kanatlı sayısının artışıyla birlikte iş yüklerinin de artması ve borçlarının artması yer almaktadır. Genç çiftçilerin alet-ekipman miktarlarının artması, teknoloji kullanım düzeyinin artması, istihdam ettiği kişi sayısının artması, ailesine gelir yönüyle bağımlılığının azalması vb. seçeneklerinde bu programın etkisi olmamıştır (Şekil 4). Bu sebeple genç çiftçi destek programının kanatlı yetiştiricilerinin beklentilerini tam anlamıyla karşılamadığı görülmektedir.

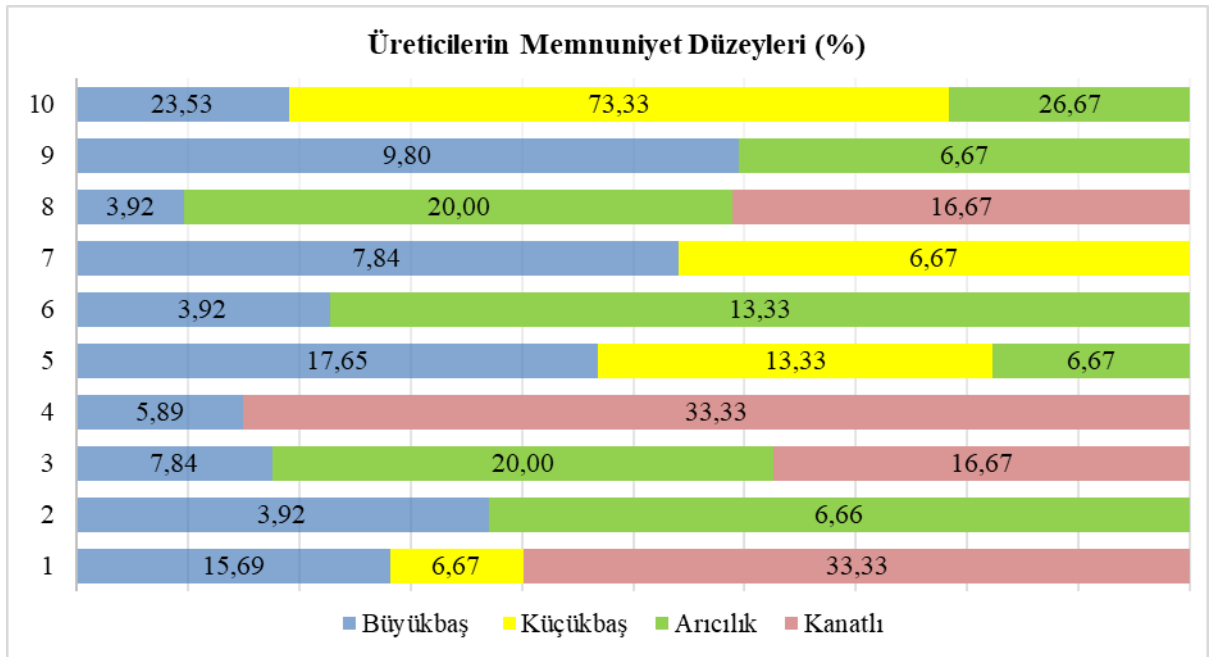
Çalışma kapsamındaki üreticilerin genç çiftçi proje desteğinden memnun olma durumları Şekil 5'te gösterilmiştir. Bu duruma göre büyükbaş hayvancılıkla uğraşan üreticilerin %23,53'ü genç çiftçi desteğinden çok memnun kaldığını ancak %15,69'u da destekten hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Destek kapsamında büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan genç çiftçilerin yaşadığı en önemli sorunun, hayvan ırkından kaynaklandığı belirlenmiştir. Üreticiler hibe olarak verilen büyükbaş hayvanların bölgeye adapte olmalarında sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan genç çiftçilerin %73,33'lük önemli bir kısmı destekten çok memnun olduklarını belirtmiştir. Arıcılık faaliyetinde bulunan üreticilerin %26,67'si hibe desteğinden çok memnun kaldığını belirtmiştir. Ancak destekle birlikte arıcılık faaliyetine başlayanların tecrübesiz olmalarından kaynaklı arı kayıpları yaşadıkları da tespit edilmiştir. Ayrıca arıcılık yapılan işletmeler, kovanların yerleştirildiği yerlerde diğer tarımsal faaliyetlerde bulunan komşu üreticilerinin yaptığı ilaçlamalar nedeniyle de arı ölümlerinin yaşandığını belirtmiştir. Kanatlı yetiştiriciliği yapan genç çiftçilerin %33,33'ü destekten hiç memnun olmadığını ifade etmiştir.

Destek programından memnun olmayan kanatlı yetiştiricileri; tavuklarının hastalandığını ve telef olduğunu, tavuklarını besleyebilmek amacıyla yem borcuna girdiklerini, mevcut hayvanlarını ise sözleşme bitince borçlarını ödeyebilmek için satmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Çağlayan ve ark. (2020) küçükbaş ve arı yetiştiriciliği için hibe alan genç çiftçilerin memnuniyet düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu ancak büyükbaş yetiştiriciliği için hibeden faydalananların hibe miktarı konusunda memnuniyet düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Berk ve Armağan (2019) genç çiftçiler açısından en önemli sorun alanlarının başında üretimden kaynaklı sorunların (maliyet, destekleme, pazarlama vb.) geldiğini belirtmişlerdir.

Şekil 4. Kanatlı yetiştiriciliği faaliyetinde bulunan üreticiler üzerinde genç çiftçi desteklemelerinin etkisi

(1-Hiç katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle katılıyorum)

Şekil 5. Üreticilerin genç çiftçi projesinde destek aldığı faaliyet alanından memnuniyet düzeyleri (%)

(1 Hiç memnun değil- 10 Çok memnun)

4. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de genç çiftçilerin köyden kente göç etme eğilimlerinde, kentin sunduğu cazip iş fırsatları, eğitim olanakları gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Tarımda gençlerin kalmasının teşvik edilmesi, kırsalda kadın istihdamının desteklenmesi, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, kırsal kesimdeki nüfusun gelir düzeyinin yükseltilmesi, kırsaldaki genç nüfusun istihdamının sağlanması vb. birçok amacı gerçekleştirmek için “Genç Çiftçi Proje” Desteği 2016 yılında uygulanmaya başlamıştır.

Çalışma kapsamında, büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyet alanında destekten yararlanan genç çiftçilerin büyük çoğunluğu destek projesini İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri’nden duyduğunu, desteğe başvurmada kendilerinin karar verdiğini ve üretim masraflarını kendi imkanlarıyla karşıladıklarını belirtmişlerdir. Kanatlı yetiştiricilerinin ise büyük bir kısmı çevredeki kişilerin bilgilendirmesiyle destekten haberdar olduğunu ve masrafları karşılamada kendi ailesinin destek olduğunu ifade etmişlerdir. Desteklemeden sonra tüm hayvancılık işletmelerinin destek aldıkları konu hakkında üretim bilgi ve tecrübelerinin arttığı belirlenmiştir. Üreticilerin genç çiftçi desteğinden memnun olma durumlarına bakıldığında; tüm gruplar içinde en memnun olan üreticilerin küçükbaş hayvancılık alanında destekten yararlanan üreticilerin olduğunu söylemek mümkündür.

Büyükbaş hayvancılık ve kanatlı yetiştiriciliğinde bulunan üreticiler iş yüklerinin arttığını ve destekten umdukları etkiyi tam olarak göremediklerini; büyükbaş hayvancılıkta hayvan ırklarından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını, kanatlı yetiştiriciliğinde de hayvanların bakımı ve beslenmesinde zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple memnuniyet düzeyleri daha düşük olarak tespit edilmiştir. Arı yetiştiricilerinin ise destekten memnun oldukları ancak arıcılıkta tecrübesiz olanların ciddi arı kayıpları yaşadıkları belirlenmiştir. Destek için başvurduğu faaliyet alanında ilk kez üretime başlayacak olanlar ile halihazırda üretimde bulunan işletmelerin desteklemeler bakımından ayrı ayrı değerlendirilip hibe edilecek hayvan sayılarının bu gruplandırmaya göre dağıtılması, destekle birlikte ilk kez üretime başlayanlara daha kapsamlı teknik eğitimin verilmesi ve proje kapsamında dağıtılacak hayvan ırklarının yöreye uygun olarak seçilmesi projenin başarısının artmasında etkili olacaktır.

Teşekkür

Bu çalışmada; Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) tarafından desteklenen TAGEM/TEPAD/G/18/A8/P3/001 numaralı “Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hibe Programının Etki Analizi” isimli projeden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Kaynaklar

- Adamowicz, M., & Szepeleuk, A. (2016). Support to Young Farmers as part of Agricultural Policy of the European Union. *Problems of Agricultural Economics*, 3(348), 106-127. <https://doi.org/10.5604/00441600.1218186>.
- Anonim (2016). Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. Resmi Gazete. 05/04/2016-29675.
- Akkaya, M.A. (2020). Kırdan Kente Göçün Azaltılmasında Genç Çiftçi Desteğinin Rolü ve Etkisi: Ankara İli Potlatlı İlçesi Araştırması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Alkan, A., & Özkan, B. (2020). Antalya İlinde Genç Çiftçi Projesinin Uygulaması ve Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Araştırma. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 33(1), 67-72. <https://doi.org/10.29136/mediterranean.620585>.
- Altıntaş, G., Altıntaş, A., Esen, O., Kızılaslan, H., Çakmak, E., & Birol, D. (2020). Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanmayı Etkileyen Faktörler; TR-83 Bölgesi Örneği. *Türk Ziraat Mühendisliği Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 152-168. <https://dergipark.org.tr/pub/turkager>.
- Başaranoğlu, C., & Yılmaz, H. (2020). Genç Çiftçilerin Çiftçilik Yapma Eğilimlerinin ve Çiftçilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Isparta İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 26(1), 19-28. DOI: 10.24181/tarekoder.588735.
- Berk, A., & Armağan, S. (2019). Kırsal Alanda Genç Çiftçilerin Sorunları ve Beklentileri; Niğde İli Örneği. *Alataram Dergisi*, 18(1), 57-64.
- Beşen, T., Sayın, B., Kuzgun, M., Karamürsel, D., Çelikyurt, M.A., Emre, M., Öztürk, F.P., Yılmaz, Ş.G., & Birol, D. (2021). TR61 Bölgesinde Genç Çiftçi Projesi Desteğinden Yararlanmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi*, 7(1), 63-74. DOI: 10.24180/ijaws.838159.
- Çağlayan, Z.C., Gökaş, İ., Örmeci Kart, M.Ç., & Gümüş, S. (2020). Genç Çiftçi Programının Hayvan Yetiştiricileri Açısından Değerlendirilmesi: İzmir İli Örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı: 107-117. DOI: 10.20289/zfdergi.833971.
- Davis, J., Caskie, P., & Wallace, M. (2013). How Effective are New Entrant Schemes for Farmers? *Eurochoices*, 12(3), 32-37. <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12038>.
- Doğan, H.G., Kan, A., Kan, M., Tosun, F., Uçum, İ., Solmaz, C., & Birol, D. (2018). Türkiye’de Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(11), 1599-1606. <https://doi.org/10.24925/turjaf.v6i11.1599-1606.2084>.
- Faysse, N., Phiboon, K., & Filloux, T. (2019). Public Policy to Support Young Farmers in Thailand. *Outlook on Agriculture*, 48(4), 292-299. DOI: 10.1177/0030727019880187.
- Freedgood, J., & Dempsey, J. (2014). Cultivating the Next Generation: Resources and Policies to Help Beginning Farmers Succeed in Agriculture. Report, American Farmland Trust.

- Gedik, D. (2019). Kırsal Kalkınmada Genç Çiftçi Projesi: Tekirdağ İli Örneği. T.C. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Sav, O., & Sayın, C. (2018). Tarımda Kalma Eğilimini Etkileyen Başlıca Faktörlerin Genel Bir Değerlendirmesi. *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi*, 21(Özel Sayı), 190-197. DOI: 10.18016/ksutarimdog.vi.4728903.
- Uchiyama, T., & Whitehead, I. (2012). İntergenerational Farm Business Succession in Japan. In: Baker JR, Lobley M and Whitehead I (eds) *Keeping it in the Family: International Perspectives on Succession and Retirement on Family Farms*. London: Routledge, pp. 55–73.
- Uchiyama, T. (2014). Recent Trends in Young People’s Entry into Farming in Japan: An International Perspective. In: *Proceedings of the International Seminar on Enhanced Entry of Young Generation into Farming*, Food and Fertilizer Technology Center, Jeonju (South Korea), 21–23 October 2014, pp. 1–16.
- Unakıtan, G., & Başaran, B. (2018). Genç Çiftçi Projesinin Başarısı İçin Bir Öneri: Genç Çiftçi Kooperatifleri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 149-157.
- Winai, M. (2015) New Farmer Development in Agricultural Land Reform Area in Thailand. FFTC Agricultural Policy articles. <https://ap.fftc.org.tw/article/885> (E.T. 08.07.2021).
- Yalçın, G.E., & Öcal Kara, F. (2016). Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20 (2), 154-158. <https://doi.org/10.29050/harranziraat.259106>.
- Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*. Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs, s:141, New Jersey.